

Vyjádření oponenta ke Konceptci revize vzdělávací oblasti (zadání a vzor)

Základní informace:

Koncepce revize vzdělávacích oblastí (dále jen “Konceptce”) byly vytvořeny jako podklad pro budoucí aktualizaci a inovaci rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání. Členové pracovní skupiny vzdělávací oblasti při tvorbě Konceptce vycházeli ze zadání a návrh odevzdali k internímu připomínkování 30. listopadu 2022. Po zapracování připomínek vznikla verze 2, která je určena k oponentnímu vyjádření.

Smyslem je poskytnout tvůrcům zpětnou vazbu z pohledu odborníků z praxe v příslušném oboru.

Podněty z oponentního vyjádření budou do Konceptcí zapracovány a vzniknou verze ke zveřejnění na webu <https://velke-revize-zv.rvp.cz/>. Konceptce se budou zveřejňovat včetně vyjádření oponenta.

Zadání:

Vyjádření, prosím, strukturujte formou odpovědí na níže uvedené otázky – buď jako odpověď na každou otázku zvlášť, nebo jako souvislý text odpovídající na dané otázky v každé ze 3 uvedených částí.

Buďte, prosím, co nejvíce konkrétní, pokud je to účelné, a své názory formulujte věcně. Očekávaný rozsah vyjádření je 2-3 strany textu.

Vyjádření oponenta

Koncepce revize vzdělávací oblasti: Člověk a zdraví

Oponent: doc. PhDr. Renata Malátová, Ph.D.

Posouzení textu

U každé odpovědi na zadanou otázku v Koncepci posuďte:

1. Reaguje odpověď na zadanou otázku? (ano / ne zcela – uveďte v čem)

Otázka 1. – ano, nicméně ve vymezení specifčnosti VO ČaZ vůči ostatním oblastem, kdy je zmíněn důraz na osobnostní vývoj, bych v rámci sebepoznání více vyzdvihla skutečnost, že se jedná o jedinou vzdělávací oblast, kde dochází k fyzickému zatížení organismu a díky adaptaci ke zvyšování odolnosti jedince vůči zátěži jak fyzické, tak i psychické, což vede k rozvoji a ochraně zdraví. Z mého pohledu je to zásadní pro všeobecný rozvoj žáka.

Otázka 2. – ano, v plné míře.

Otázka 3. – ano, v plné míře. Plně se ztotožňuji s uvedeným, že „...*Propojení očekávaných výstupů VO ČaZ s konkrétními klíčovými kompetencemi není vždy zřetelné.*“ Rovněž i se skutečností, že současné RVP ZV neuvádí dané gramotnosti pro VO ČaZ.

Otázka 4. – ano, v plné míře. Opět se plně ztotožňuji s uvedeným, že časová dotace pro naplnění všech záměrů VO ČaZ je velmi nízká. Souhlasím, že celospolečenské naladění nedostatečně podporuje význam pohybu, viz. Vyhláška č. 391/2013 Sb., o zdravotní způsobilosti k tělesné výchově a sportu, která umožňuje úplné uvolnění z Tělesné výchovy (dále jen TV), přitom v RVP ZV, VO ČaZ, součástí vzdělávacího oboru Tělesná výchova je Zdravotní tělesná výchova, která je určená zdravotně znevýhodněným žákům! Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že TV mnohdy není podporována samotnými pedagogy či vedením škol zejména na 1. stupni základních škol. Přitom právě zde by tělesná výchova měla být nejkvalitnější, měla být poskytnuta i vyšší časová dotace pro realizaci TV, protože se jedná o období mladšího školního věku, které je zároveň obdobím „zlaté motoriky“ či dnes lépe řečeno psychomotoriky, kdy dochází k nejsnadnějšímu učení pohybovým dovednostem. Získané pohybové dovednosti jsou součástí pohybové gramotnosti a podkladem pro celoživotní uplatňování pohybových aktivit.

Souhlasím se začleněním doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova do VO ČaZ. Shledávám osobnostní, sociální a zejména pak morální rozvoj žáků za velmi důležitý, bohužel při stávající časové dotaci, která je, jak již bylo uvedeno, v současné době nízká, spatřuji spíše navýšení očekávaných výstupů z dané VO než jejich redukci, jak doporučuje Strategie 2030+.

Otázka 5. – ne zcela. Není zde uvedeno, jak bude vypadat začlenění doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova do VO ČaZ. Souhlasím s nutností úpravy pojetí vzdělávání žáků s SVP v tělesné výchově, problematiku často bezdůvodného uvolňování z TV na základě Vyhlášky č. 391/2013 Sb. jsem již zmiňovala. Za klíčové, jak je uvedeno, považuji kontinuitu očekávaných výstupů VO ČaZ od 1. do 9. ročníku a zejména pak návaznost vzdělávacího obsahu 1. a 2. stupně.

Otázka 6. – ano. Ke stávajícím klíčovým kompetencím bude přidána kompetence kulturní. Dále se v „Hlavních směrech Revize rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání“, viz <https://velke-revize-zv.rvp.cz/files/iii-hlavni-smery-revize-rvp-zv-po-vpr-final-230111.pdf>, uvádí, že kompetence sociální a personální budou explicitně rozšířeny o principy wellbeingu, proto znova upozorňuji, že je třeba tento pojem/koncept, jak připomínkuji k otázce 2., přesně definovat pro potřeby VO ČaZ.

Otázka 7. – ne zcela. Jednoznačně souhlasím ponechat VO ČaZ v RVP ZV jako samostatnou vzdělávací oblast. Na základě úpravy struktury VO ČaZ doporučuji zachovat původní zažitý název oblasti a doplnit jej o rozšíření názvu nově zařazeného oboru a o rozšíření názvu stávajícího vzdělávacího oboru, tedy „Člověk a zdraví, jeho osobnost a bezpečnost“.

V odpovědi na tuto otázku se uvádí, že „...vzdělávací obor *Etická výchova* by měl být plnohodnotnější součástí kurikula v rámci vzdělávacího oboru *Osobnostní a sociální výchova*, se zajištěním vhodné návaznosti na revidovaný vzdělávací obor *Výchova k občanství*“. Zde si dovoluji podotknout, že návaznost vnímám minimálně i na vzdělávací obor *Člověk a svět práce*.

Otázkou je, zda bude doplňující vzdělávací obor *Etická výchova* zachován nebo jej plně nahradí vzdělávací obor *Osobnostní a sociální výchova*, který ve stávajícím RVP ZV je průřezovým tématem. V textu toto není uvedeno. Rovněž není uvedeno, jak bude vzdělávací obor *Osobnostní a sociální výchova* začleněn a realizován v rámci VO ČaZ, jakou bude mít časovou dotaci. Z mého pohledu je toto velmi důležité, aby nedocházelo k realizaci *Osobnostní a sociální výchovy* na úkor časové dotace pro ostatní vzdělávací obory v VO ČaZ, zejména TV tak, jak už se dnes tomu mnohdy děje. Je třeba si uvědomit, že pro velkou většinu žáků je dvouhodinová týdenní dotace školní TV jedinou řízenou pohybovou aktivitou, kterou realizují. Vzhledem k současnému výskytu nadváhy a obezity u českých žáků, viz citované zdroje v předložené koncepci, je omezování realizace školní TV, pro realizaci dalších vzdělávacích oborů v VO ČaZ, nepřijatelné.

Z mého pohledu se tak jeví ponechání vzdělávacího oboru *Osobnostní a sociální výchova*, jako průřezového tématu, nejlepším řešením. Navrhuji vytvořit silný model průřezových témat s danou časovou dotací a s doporučeným zařazením do vzdělávacích oborů k daným očekávaným výstupům.

Otázka 8. – ano. Nemám připomínku.

Otázka 9. – ano. Nemám připomínku.

2. Jsou odpovědi srozumitelné

- pro učitele základních škol bez příslušné aprobace?
- odbornou veřejnost se znalostí oboru (učitelé s aprobací, didaktici VŠ)?

Otázka 1. – z mého pohledu jsou informace srozumitelné jak pro učitele, absolventy studijních programů vedoucích k učitelství, bez příslušné aprobace, tak odborné veřejnosti se znalostí oboru.

Otázka 2. – zde připomínkuji pojem „wellbeing“. Jedná se o nový pojem související s aktuální revizí RVP ZV. Z tohoto pohledu je nutné tento pojem, „koncept“ vysvětlit a přesně definovat po potřeby VO ČaZ tak, aby byl srozumitelný a jednotně používán jak učiteli bez příslušné aprobace, tak odbornou veřejností.

Otázka 3., 4., 5., 6., 9. – informace jsou srozumitelné jak pro učitele, absolventy studijních programů vedoucích k učitelství, bez příslušné aprobace, tak odborné veřejnosti se znalostí oboru.

Otázka 7. – z mého pohledu není srozumitelné jakým způsobem bude začleněn vzdělávací obor *Osobnostní a sociální výchova* do VO ČaZ i do VO ČaJS.

Otázka 8. – bylo by žádoucí vysvětlit, co v rámci pojmu „wellbeing“, který je v dané otázce vysvětlen jako „všestranná pohoda a odolnost fyzická, psychická, sociální a duchovní“ představuje odolnost duchovní.

3. Jsou informace a formulace odborně a terminologicky přesné? (uved'te konkrétně, v čem spočívají nepřesnosti)

Otázka 1., 2., 3., 4. 5., 6., 7., 8., 9. – neshledávám odborně ani terminologicky nepřesné formulace.

Posouzení obsahu

4. V čem je Koncepce inovativní? Reaguje Koncepce na aktuální trendy a vývoj daného oboru/oblasti? (z pohledu vývoje didaktiky nebo z pohledu vývoje příslušné vědní disciplíny)

Předem bych chtěla uvést, že projekt je velmi dobře a pečlivě zpracován.

Protože není k dispozici základ RVP ZV, tvoří se současně s tvorbou koncepce vzdělávacích oblastí, nejsou tak vyjasněny otázky zařazení nových vzdělávacích oborů či průřezových témat, které připomínkuji výše, není tedy možné plně koncipovat samotný VO ČaZ. Rovněž vnímám problém v nejasném definování nově zavedeného cizího slova „wellbeing“ v RVP ZV.

Koncepce je inovativní, reaguje na aktuální legislativu úpravou vzdělávacího oboru Tělesná výchova, který zahrnuje Zdravotní tělesnou výchovu. Oceňuji zmínění problému týkajícího se uvolňování žáků z TV. Rovněž oceňuji, že tvůrci koncepce VO ČaZ počítají se změnou realizace výuky včetně zavedení nových výukových metod a hodnocení žáků. Významné je, že koncepce zmiňuje i problematiku nadaných žáků, která bude nově řešena na úrovni VO i v metodické podpoře.

Koncepce reaguje na požadavky strategických dokumentů a vládních usnesení, bohužel jak zmiňuji výše i níže v textu, není jasné jejich plnění vzhledem k současné časové dotaci pro VO ČaZ.

5. Co na Koncepci oceňujete?

Ocenění koncepce je součástí odpovědi na položenou otázku č. 4 „*V čem je Koncepce inovativní?*“. Zde bych dále uvedla, že oceňuji vnímání potřeby vyvážení vzdělávacího obsahu a jeho návaznosti mezi 1. a 2. stupněm ZŠ a potřebu zajištění kontinuity kompetenčně definovaných očekávaných výstupů VO ČaZ od 1. do 9. ročníku ve všech oborech uvedené VO. Ještě oceňuji aktualizaci očekávaných výstupů a modernizaci obsahu VO ČaZ ve smyslu kompetenčního pojetí RVP ZV.

6. Jaké otázky by bylo vhodné ještě v Koncepci dořešit? Co v Koncepci chybí?

Jak mnohokrát zmiňuji, nutné je dořešit navýšení časové dotace pro VO ČaZ, začlenění vzdělávacího oboru Osobnostní a sociální výchova a dořešit používání pojmu wellbeing.

Musím uvést, že v koncepci chybí pojem motivace – pozitivní motivace. Dle mého názoru se ve stávajícím RVP ZV a stejně tak i v VO ČaZ velmi málo hovoří o pozitivní motivaci. Přitom je velmi nutná pro naplnění stanovených očekávaných výstupů VO ČaZ, ale i očekávaných výstupů v dalších VO. V koncepci je uvedeno „...*pokud učitelé budou uplatňovat výukové metody a formy podporující kompetenční pojetí vzdělávání, budou pracovat s vnitřní motivací žáků, může být vliv na sebepojetí, volbu vzdělávací cesty a přijetí vlastní odpovědnosti žáků za učení, zdraví, bezpečí a osobnostní a sociální rozvoj značný (odpovídající)*“. S uvedeným naprosto souhlasím. Z mého pohledu je zmínění pojmu „pozitivní motivace“ důležitější než zavedení nového pojmu „wellbeing“, protože bez pozitivní motivace žák nenaplní očekávané výstupy VO ani wellbeing, kdy pro toto cizí slovo je řada různých českých překladů.

7. Na jaká rizika jste v textu Koncepce narazili?

Největší problém vidím ve velmi nízké časové dotaci VO ČaZ. V koncepci je uvedeno, že pro vzdělávací obor Výchova ke zdraví byla v rámci předchozích úprav RVP ZV časová dotace snížena o 33,3 %. Vysoké školy připravující studenty pro výkon povolání učitele, které mají akreditovány studijní programy či specializace Výchovy ke zdraví se zaměřením na vzdělávání, pak ale připravují absolventy, kteří se na školách velmi těžko uplatňují ve své specializaci (aprobaci). Vzhledem k velkému rozšíření obsahu VO ČaZ, jak je uvedeno v předložené koncepci (zdůraznění problematiky zdraví, bezpečí a psychosociálních dovedností i začlenění požadavků strategických dokumentů a vládních usnesení), doporučuji zvýšit časovou dotaci pro VO ČaZ, zejména pro vzdělávací obor Výchova ke zdraví. Další riziko vidím v nejasném návrhu realizace Osobnostní a sociální výchovy v rámci VO ČaZ. Možným řešením, jak už jsem uvedla, je realizovat Osobnostní a sociální výchovu jako průřezové téma s časovou dotací nebo ji začlenit do vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví. Rovněž je nutné uvažovat o navýšení časové dotace pro danou problematiku na 1. stupni, kde se tvoří základy chování žáků týkající se zdraví, sociálních vztahů a bezpečí a její zařazení VO ČaZ i do VO ČaJS.

Doporučení

8. Uveďte Vaše doporučení, připomínky, náměty a komentáře pro další práci s Koncepcí.

Doporučuji v části „Zdroje“ zkontrolovat odkaz na „Rámcový vzdělávací program pro základní školy 2021“, který je uveden pod č. 11 a znova je uveden i pod číslem 12.